

Hverdagsfeminisme

- sett grenser og se
muligheter i eget liv

Et diskusjonshefte fra Kvinnefronten

Hverdagsfeminisme

- sett grenser og se muligheter i eget liv

Et hefte om hverdagsfeminisme fra Kvinnefronten

Et diskusjons- og studiehefte fra
Kvinnefronten.

Utgitt med støtte fra Sosial- og
helsedepartementet.

Arbeidsgruppe:

Anne Søyland
Elise Malde
Goro Ree-Lindstad
Mette Løkeland-Stai
Siri Jensen
Bjørge Skotnes

Grafisk utforming:
Print House AS, 22 38 97 30

Forsidefoto: Magnus Madsen
Takk til Knut Bjørn Madsen for
tillatelse til bruk av foto.

KVINNEFRONTEN

Holsts gate 1, 0473 Oslo
Telefon 22 37 60 54 / 41 57 06 43
E-post: kvinnefronten@online.no
www.kvinnefronten.no

Innhold

- 3 Forord
- 4 «Intet er nytt under solen?
Unge feministar i dag»
av Mette Løkeland-Stai
- 7 «Bli med i den norske fittstimen»
av Anne Søyland
- 9 «Feminisme på tilbud»
av Elise Malde
- 11 «Feminisme og fagebvegelse -
som ild og vann?»
av Siri Jensen
- 14 Studieplan «Feminisme i dag,
feminisme for meg?»
av Guro Ree Lindstad
- 15 Møteplan
- 17 Noen tips om lesestoff og
nettsteder
- 18 Kvinnejournalen
Lysbildeserier

Forord

Det er viktig, men ikke alltid lett, å sette egne grenser og ha tro på seg selv. Dette gjelder ikke minst i forhold til vår seksualitet og derved også våre reproduktive rettigheter. Rammene for jenters og kvinners liv settes ofte veldig trangt. Ved å være bevisst på historiske og internasjonale eksempler, om hvordan vi formes og hvordan herskertechnikker brukes mot jenter og kvinner skjønner vi at det ikke er oss det er noe galt med. Vi kan heller rette fokus mot årsakene til at vi føler oss små og har dårlig sjøltillit. Slik kan vi forandre både våre egne liv og verden. Feminisme kan ses som et samleord for dette.

I dette heftet har vi samlet en del tekster skrevet av Kvinnefrontere. I tillegg finner du et studieopplegg basert på bøkene som satt fart i den norske feminismedebatten rundt årtusenskiftet.

Media skrur av og på den offentlige interessen for feministiske debatter. Det er stadig noen som prøver å utvanne begrepet og marginalisere engasjementet. Derfor er det viktig med arenaer og organisasjoner der det holdes tak i fokuset. Og der kamp mot de ulike formene for kvinneundertrykking og visjonen om full kvinnefrigjøring holdes i hevd.

Vi snakker om hverdagsfeminisme fordi vi ser nytten av feminisme i egne liv. Vi håper også du vil ha nytte av tekstene, boklista og nettadressene - at du inspireres til å diskutere og aksjonere. Ta kontakt med oss i Kvinnefronten hvis du har kommentarer, vil ha mer informasjon eller materiell, bli med i en gruppe eller e-postnettverk, eller være engasjert på annet vis.

Intet nytt under solen ?

UNGE FEMINISTAR I DAG

Mette Løkeland-Stai

Mange etterlyser den frekke, fändenivolske feminismen som seier: OK, vi lever i et jævlig mannsamfunn, men det driter vi i !» Eg vil heller ha den frekke, fändenivolske feminismen som seier: «OK, vi lever i eit jævlig mannsamfunn, og den driten vil vi spa vekk!» Eg finn meg ikkje i å verta trakassert og forsøkt forma etter menn sine draumar om den perfekte kvinna, tena mindre, eller få skulda for lågare lækjarlønningar, og menns identitetsproblem med meir av di eg er kvinne.

Fleire unge norske feministar har ei stor trong til å markera eit skilje mellom seg og dei sokalla 70-talsfeministane. Etter mange år med stadige drypp fylt med latterleggjering av feministane på 70-talet, er det kanskje ikkje so merkeleg, men her skil me oss frå svenskane. Fittstim-jentene takkar feministane på 70-talet for den kampen og dei måla dei oppnådde. For meg er kvinnekampen på 70-talet eit framhald av kvinnekampen til tidlegare generasjonar - dei som mellom anna kjempa fram røysteretten. Ein kamp mot strukturar som undertrykker kvinner. Mannsmaktsystemet som er blitt «normalt» som forskaren Eva Lundgren kallar det. I tillegg er det den organiserte kvinnekampen. Latterleggjeringa av 70-talsfeministane er ei latterleggjering av denne kampen og med det den stoda me har i dag. Ein klassisk bruk av hersketeknikkar som

berre slår attende på oss sjølve når me tek del i han.

Me har då høyrte argumenta før. Menn sine hovudåtak på feministane og kvinnefrigjeringa er åtaka på kjønnskvo-tering og spottinga av feministane som mannshatarar og stygge - som om det skulle gjera kampen mindre legitim. Dagbladet skribenten og sosiologen Rolness lever i den same steinalderen eller er det barokken, og er full av billege og haltande poeng når han traust mellom anna seier: «Vi får styrket fordommen om at «feminister er en forsamling av forhenværende tapere i skolegårdens skjønnhetskonkurranse», slik Dagsavisas kvinnelige kulturredaktør allereie har påpekt. Ta kvinna der det gjer mest vondt - utsjånaden. Den atributten som har vore kvinna sitt fengsel og salsobjekt i alt for lang tid. «Med masker kan vi unnslipe rigide, livs-hemmende kjønnsidentiteter», seier han og har visst ikkje skjøna at kvinna lever med ein maskerade ho sjølv ikkje har vald. Då ligg frigjeringa i å lausriva seg frå maskeraden, men me er langt derifrå når silikonprosenten går opp og feittprosenten ned i skulptureringa av det nye kvinneidealet. Ikkje minst når alt for mange kvinner har eit tilnærma nevrotisk forhold til feittprosentar, kaloriinnhald og trening. Diverre går skremmande mange jenter rundt og

tenkjer at dei ikkje har nokon verdi i seg sjølv. Reduksjonen av feminismedebatten til eit spørsmål om barberte eller voksa armholer er ei avsporing av debatten og eit framhald av fyrst og fremst å redusera kvinna til eit kroppsobjekt. Men det er kanskje det mange menn og nokre kvinnelege medspelarar ynskjer? Mannfolka vil ha ein «pokal» - dama skal vera pen, intelligent, men ikkje meir enn mannen. Han vil unngå å verta truga i sin manndom, men kosa seg i glansen av eit brukbart

vedheng. Kor mange menn har vel damer med høgare utdanning, meir prestisjetung jobb og høgare løn enn dei sjølv? I tillegg sutrar alt for mange menn over rollen sin. Han er ikkje so klår og einstydig som før. Dei må velja han sjølv. Noko som elles vert rekna som eit ideal - sjansen til å velja og byggja eigen identitet. Det er eit paradoks og ikkje so reint lite trøytande

Fittstim tydeleggjorde korleis kvinneundertrykkinga er noko som påverker alle kvinner i vår eigen kvardag, og sette ord på dei erfaringane jentene i min generasjon sit inne med. Dessutan opna dei opp for at det var problem me hadde rett til å klaga på og kjempa mot. La oss vona at det vert ein ny vekkar for feminismen i Noreg. Me har alle trong til å rettferdiggjera våre eigne handlingar og liv, og oppvaksne som me er i det sokalla jamstilte samfunnet ynskjer

me ikkje å sjå på oss sjølv som undertrykte, men i staden stå på krava. Eit blindt auge løyner likevel ikkje røyndomen, men gjer han berre vanskelegare å få grep på. Eva Lundgren har rett når ho seier at eit opprør og endringar på kjønnsarenaen ikkje er smertefritt, men i staden som å kjempa

seg fram under orkans styrke. I ein slik kamp treng me å stå samla. Norsk feminisme treng mange brøytebilar og framfor alt alle dei unge og eldre kvinnene som sit heime og diskuterer seg blå og forbanna over det presset og dei hindring-

Foto: Janette Ulvedalen
Fra 8. mars 2000 i Oslo

ane dei møter i det sokalla likestilte livet dei freister å føra.

I nokon grad har me vakse opp med trua på at me er jamstilte med gutta, men problemet har ikkje hovudsakleg vore at me har trudd at jamstillinga var vunnen. Det har i stor grad vore eit tungt lokk på debatten. Fittstim har gjort det legitimt og populært å snakka om feminisme og at kvinner er undertrykte. Vona er at dei ikkje skal få rett i si frykt for at det berre er eit moteblaff. Framleis er til dømes den organiserte feminismen usynleggjort i media. Me er visst ikkje interessante for den sokalla individualistiske generasjonen som trur at 8. mars har mista sin funksjon og vil helst vera sin eigen lykkes smed. Kvinner og Klær kunne i 1999 mellom anna ikkje trykka i ein artikkel om feminisme at ei av dei intervjuja jentene var aktiv i Kvinnefronten - i staden fekk ho merkelappen aktivistfeminist.

Etter snart tjue år med usynleggjering og spott av feminismen har kvinnekampen kome litt på helene, og motstandarane har vunne terreng. Det har i nokon grad vorte ein defensiv kamp der feministane kjempar for å verna dei rettane dei oppnådde. Abort er eit godt døme på det. I dag er det mest ingen som trur at retten til fri abort er truga, men motstandarane kjem stadig med etiske åtak.. Minnelund for restane etter frivillige abortar og grunnlovsframlegget frå Anne Enger Lahnstein i 1995 som hevda «Menneskeværdet skal være ukrænkelig. Enhver har Ret til Liv og legemlig integritet fra Undfangelse til naturlig Død» er berre nokre døme. I tillegg er abortsøkande kvinner dei einaste som kan stå i fare for å måtte reisa vekk frå heimesjukehuset sitt av di helsepersonell har rett til å reservera seg frå å behandla dei. Kvinner vert pålagt eit dårleg samvit og ei skuld-kjensle som i stor grad er kulturelt skapt. Fleire kvinner kjenner seg i dag pressa til å fullgå eit svangerskap. Dei fleste kan skjønna at ei jente på 16 år tar abort, men korleis skal ei jente på 28 år med jobb og partnar forsvara det same, og kvifor må ho forsvara det? Når abort går frå den politiske arenaen til den private vert han eit tabu, og du er ein moralsk evnuk dersom du ikkje sørgar og tviler over valet om abort. Kvifor har det ikkje vorte ramaskrik over at kampanja til helsetilsynet heiter abortførebyggande tiltak og ikkje som tidlegare, førebygging av uynskte svangerskap?

Åtaka og hersketeknikkane er mange. Det finst utallige døme på usynleggjering av kvinner og tema som er viktige for kvinner. Kvinneleg seksualitet er berre eitt av dei. Det finst heilt ulike reglar for menn enn for kvinner. Mange jenter har alltid i bakhovudet at dei må tenkja på ryktet sitt på same tid som dei

er redde for å verta sett på som frigide - ei «turrfitte». Eit anna døme er at kvinneforskingmiljøet på Høgskulen i Lillehammer vert kalla lesbereiret og med det forsøkt underminert fagleg og profesjonelt. Eg etterlyser som Eva Lundgren dei feministiske forskarane. Når har dei tenkt å koma på banen? Eller er dei som store delar av resten av akademia tause som ei tru på at den som er fagleg reieleg og sokalla objektiv er eit kjønnslaust og upolitisk individ?

For å snu på den kontroversielle amerikanske forskaren Paglia: Ei kvar kvinne veit at matlaging og støvsuging er maktmiddel som knapt nok kan overvurderast. Vegen til kvinna sitt hjarte og fuktige indre går som kjent den vegen. Mannen si seksuelle kraft er enorm. Alle veit om den. Menn veit om den. Kvinna veit om den. Men dei er kanskje mindre virile enn dei gjev uttrykk for sidan dei ikkje vaskar koppane og ryddar huset kvar dag.

Fittstim-jentene seier; «Neste prosjekt er å bringe debatten inn mot sakens kjerne: at jenter nå er mindre verdt enn gutter. Når jenter har mindre lønn, er det jo nettopp dette det må bety, sier jentene, som håper Norge nå også våkner fra dvalen som har vart siden 70-tallet.» La deira ord verta vår lov.

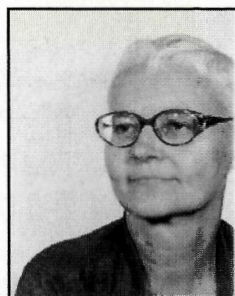
*Artikkelen er tidligare trykket som innlegg i Dag og Tid.

Referansar

Debattartiklar om feminisme i Dagbladet 21. april og 10. juni, 1999 Kvinnefronten. 2000. Myten om det vanskelege valet. Abortpolitisk befte.

Bli med i den norske fittstimen

Anne Søyland

Jeg er et gufs fra fortiden. Men jeg hilser velkommen bøkene Fittstim og Råtekst. Jeg vokste opp i den optimistiske etterkrigstiden og deltok i de gryende vestlige opprørsbevegelser. Feminisme var noe jeg leste om i enerom. Så kom Nyfeministene og i 1972 startet Kvinnefronten gjennom diskusjoner og aksjoner land og strand rundt. I Kvinnefronten av i dag merker vi med glede økt engasjement og vitalisering av spørsmål rundt kvinneundertrykking. Tidene skifter. Kvinneundertrykkinga består. Den kan ta nye former. Erkjennelse og reaksjoner kan ta nye uttrykk. Begrepet nyfeminist brukes i dag om aktivistfeminister, gushifeminister, tabloid-feminister... Det spennende er hva slags ideologier vi snakker om og hva vi vil gjøre ut av det. At vi er forskjellige og bruker forskjellige uttrykk er i seg sjøl ingen dårlig ting. På de store 8.mars-møtene som kunne resultere i opptil 3 tog på 70-tallet var temperaturen høy: du måtte skjerpe tanken, ta stilling, finne din plass. Ord som hurper, mannshatere, unge/gamle, pene/stygge brukes for å undertrykke og splitte oss uavhengig av hvilket tog da og hvilken feminisme nå. Det er hersketeknikker som våre fiender tjener på å bruke. Merkelapper utnyttes så kvinner ikke skal kjenne seg igjen slik at også de gjør opprør - og for at vi ikke skal se fellesnevnerne og

kjempe i lag.

At det er grunnleggende like strukturer, men at uttrykkene kan være forskjellige så vi klart da vi leste egyptiske Nawal el Sadawis bok «Evas skjulte ansikt-kvinne i den arabiske verden». Kontroll med kvinners seksualitet tar form av brutale direkte inngrep og av internalisert Freudianisme. Det er på slikt solidaritet bygges; uten at vi skal redusere og gjøre alle overgrep - og alle kamper - like.

Jeg var med å starte en gruppe på studentbyen der jeg bodde. Vi gjorde våre erfaringer og opplevelser til noe felles : Oj, det er altså ikke bare meg som... Slik skapes det kvinnepolitikk. Det personlige er politisk. Mot dette står dagens bekjennelseskultur hvor det meste brettes ut i tabloidformat og det personlige sammenblandes med det private. Og politikk ses som det som politikere krangler om på TV. Den kollektive kampen ga en god del seire - ikke minst på det formelle plan. Siden er det blitt mye forsvars- og vaktbikkjekamp. Men også tid for å utvide rommene for oss selv og opplevelsene våre. Vi forsvarer loven om selvbestemt abort, vi krever alternative abortmetoder og aksept for å snakke om at det kan oppleves som greit å ta abort.

Da som nå organiserer vi oss for å forandre verden og våre egne liv. Vi var

redd for ungene våre på grunn av en trafikkskilt og laget en underskriftskampanje som ga trafikkskilt og veidumper. Vi reagerte på kinoreklamens negative kvinnebilder, delte ut løpesedler til kinogjengerne og rullet ut transparenten Nei til salg av kvinner foran lerretet.

Det er flott og nødvendig å organisere seg for å vinne seire og få selvtilitt. Det kunne vi oppsummere etter veiaksjonen. Like flott og nødvendig er det å protestere og vinne selvrespekt gjennom å si fra selvom vi taper - som mot kinoreklamen.

I dag ser reklamedamene mer kom-å-ta meg ut - og de fins i stadig større utgaver på stadig flere steder. Vi hadde ikke oppfunnet ordet skjønnhetstyran, men standarden for vekt, puppestørrelse, kjolelengde var klar. En forskjell er at vi strevde med kroppsoppussing mens det i dag også er kroppsforandring.

Kvinneorganisering trengs for å få satt egne erfaringer i perspektiv og forstå bedre hva som former kvinners virkelighet. Og for å stille de store spørsmålene om hva slags samfunn vi vil ha. Visjoner må kombineres med å tenke konkret om hvilke valg vi tar i dag og hvorfor. Vi er ikke 8. mars-tog innvendig. Det kan gi nederlags- og skyldfølelse å rive ned H&M-plakater etter innkjøp på H&M-butikken. Da er det bra å ha en gruppe å diskutere dilemmaer i - og å planlegge kollektive boikottaksjoner.

Som Kvinnefronter har jeg alltid villet ha et samfunn uten undertrykkende strukturer og rangeringer, først og fremst etter kjønn, men også klasse, rase, funksjonsdyktighet, religion.

seksuell legning. Ettersom tiden gikk og nye kvinnestemmer kom til - eller fikk slippe til - har vi utvidet kvinnerommet utover den hvite heterofile moren som eldes i takt med organisasjonen. En

utfordring er å komme videre enn å «legge til» kvinnegrupper. Å ta de spennende diskusjonene som ligger i to utsagn fra Kvinnefrontens nye brosjyre : Jeg er feminist fordi jeg er kvinne. Jeg er feminist fordi jeg ikke vil være «kvinne». Konkret er forskjellen to anførselstegn. Ideologisk og organisatorisk ligger det masse spennende og viktige utfordringer - ja, rett og slett feminisme - i både å være kvinne i dag og å skape et samfunn der det å være kvinne ikke er en tvangstrøye.

*Artikkelen er basert på innledning holdt på åpent møte arrangert av Norsk lærerlag og Kvinnefronten i tilknytning til Kvinner på Tvers-konferansen i Oslo i 1999, og er tidligere trykket som innlegg i Dagbladet.

Referanser:

Naval el Sadawi. 1980. The Hidden Face of Eve- Women in the Arab World London Zed Press.

Feminisme på tilbud

Elise Malde

I den senere tid har vi fått en økende interesse for feminisme og feminisme begrepet. Debattene florerer og det er kommet et uttall med bøker og artikler som tar for seg fenomenet. Feminismen er blitt en salgsvare, et vedheng som man hefter ved for at varen skal selge bedre. Men hvilken feminisme er det så som selger? Er det den feminismen som går til frontalangrep på all kvinneundertrykkingen og krever full kvinnefrigjøring, eller er det den som kun synes at individuelle prosjekter som selvtilitt og frihet fra kaloriene er viktige kampsaker?

Feminismemotsetninger

Feminismen er igjen blitt et ord som er på manges lepper. Vi har fått en ny generasjon av feminister som danner sin egen form og sitt eget uttrykk. Enhver generasjon av feminister må få lov til å tilpasse form og språkbruk. Feminisme er ikke noe entydig. Det finnes mange slags feminister, og feministisk tenkning og bevegelse bærer motsetninger i seg. På den ene siden har man den form for feminisme som hevder at det er kvinneundertrykkingen som gjør oss til «kvinner». Det vi ser på som kvinnelig, er et resultat av at vi har blitt plassert i rollen som det annet kjønn, ikke fullt ut menneskelig. Det kvinnelige er altså ikke stort å samle på. Den franske feministen

Colette Guillmain (1995) sier for eksempel at det å slåss for retten til å være annerledes en menn, er på ingen måte nødvendig. Det innebærer bare å slåss for retten til fortsatt å være undertrykt, siden det er nettopp undertrykkingen som gjør oss annerledes. Målet må derfor være å overskride denne kvinneligheten, og bli et virkelig menneske, som mannen.

På den andre siden har vi den formen for feminisme som hevder at kvinneundertrykkingen gjør at det kvinnelige blir nedvurdert. Det gjelder både verdiene våre, arbeidsinnsatsen vår, erfaringer og tenkemåte. Målet må være at disse kvinnelige verdiene blir oppvurdert, at våre tanker og erfaringer blir sett som gyldige, og at det arbeidet vi gjør blir anerkjent som viktig. Samfunnet bør bygges på kvinners verdier. Motsetningen mellom disse to former for feminisme er ikke noe absolutt. Å være undertrykt, det er å bli fratatt noe, å bli redusert, bli tvunget inn i en underordnet sosial posisjon og få resultatene av denne posisjonen tilskrevet som personlig. Kjønn er et sosialt forhold, ikke en egenskap.

Livsstilsfeminisme

Dagens feminismedebatt ønsker ikke å være politisk. Enkelte vil hevde at dagens debatt bærer preg av å være en livsstilsdebatt hvor saker som frihet fra

kaloriene og ja til hår på leggene blir de viktigste kampsaker. Feminisme i dag kan nesten være hva som helst, så lenge det er opplevd av en kvinne. Det vil ikke si at de mener at feminisme ikke er politikk i en eller annen forstand. Men det er symptomatisk at de ønsker å distansere seg fra karakteristikkene politisk og har en målsetting om humor og individuelle fortellinger. Politikk er lite trendy. Humor er alltid bra. Denne livsstilsfeminisme vil i sin ytterste konsekvens si ja til et system som undertrykker kvinner over hele verden. Det er viktig å frigjøre seg fra alle de umulige kroppsidealene som samfunnet i dag

setter, men det må ikke føre til at fokuset tas bort fra hovedkjernen i feminismen, nemlig at alle verdens kvinner skal få et bedre og

friere liv. Det er mange kvinner som ikke kan ta seg råd til den luksusen det er å telle kalorier.

Dagens utfordringer

Målet med feminismen må være å oppnå full kvinnefrigjøring, også på det personlige plan. For å få til dette må kvinnefrigjøring være et grunnleggende prinsipp i alle deler av samfunnsutviklingen. Økonomisk og teknologisk utvikling fungerer ikke kjønnsnøytralt. Først når man klarer å se de samfunnsmekanismene som er med på å under-

trykke kvinner kan man komme frem til løsninger som er med på å gi kvinner kontroll over sine egne liv.

Jeg tror altså ikke at målet er at enhver kvinne skal drive frem sitt eget individuelle prosjekt og være sin egen lykkesmed. Utfordringen for feminismen i dag er å innse at feministisk tenkning og handling er nødvendig både på et individuelt og kollektivt nivå. Disse to nivåene er gjensidig avhengig av hverandre for at man skal kunne få til en endring. Selv om man kan mene mye og mangt om dagens debatt er det allikevel viktig at vi som kvinner benytter oss av muligheten det gir oss

for å kunne komme med innspill. «Enhver smart kvinne vet å nytte seg av gode tilbud...» Vi trenger et mangfold av kvinner som kommer ut på arenaen

Feminism: 'I myself have never been able to find out precisely what feminism is: I only know that people call me a feminist whenever I express sentiments that differentiate me from a doormat...'

REBECCA WEST

og er med på å påvirke sin egen hverdag. Feminisme handler jo nettopp om politikk på kvinners premisser, i samfunnet, på arbeidsplassen og i hjemmet !

*Artikkelen er også trykket som Kommentar i Kvinnejournalen 2/2000.

Feminisme og fagbevegelse

- SOM ILD OG VANN ?

Siri Jensen

Kvinner på tvers (KPT) er et samarbeid mellom kvinnedominerte fagforeninger, kvinne-organisasjoner og andre interesseorganisasjoner. Idéen bak er at samarbeid på tvers av organisasjonsskille og alle nivåer i organisasjonene, på tvers av privat og offentlig sektor og andre skille, styrker kvinners interesser gjennom at vi samler og bryner våre erfaringer og tanker om kvinners kår i arbeidsliv og samfunn. Samarbeidet organiseres fra gang på gang rundt konkrete prosjekter. Det kan være markeringer for kvinnelønn bl.a. i form av en egen kvinnelønnsrett i statsbudsjettet og mot angrep på velferdsordninger bl.a. forkortet overgangsstonad for aleneforsørgere. I tillegg til lokale møter og arrangement har det siden 1994 vært arrangert årlige landsomfattende konferanser der opptil 22 organisasjoner står som initiativtakere. Denne artikkelen er en forkortet utgave av oppsummeringen av Kvinner på tvers-konferansen i Oslo 16. og 17. september 2000, holdt av Siri Jensen, representant for Kvinnefronten i Kvinner på tvers. Oppsummeringens tittel var også konferansens tittel.

På noen punkter kan feminisme og den tradisjonelle fagbevegelsen om ikke

være som ild og vann, i alle fall ha store uenigheter:

* som rundt forsørgermodellen som fortsatt ligger i bånd for lønnsrelasjonene og kritikken av et forhandlingsystem der kvinners felles lønnsinteresser ikke ivaretas

* som synet på prostitusjon som arbeid
* som 6-timersdagen - som normalarbeidsdag, ikke bare som et av mange fleksible alternativ

* og kanskje rundt synet på LO som feministorganisasjon og synet på kvinneundertrykkingens rolle og omfang. Samtidig er det på alle disse punktene ulike syn innenfor fagbevegelsen.

På andre punkter er det vel mer slik - som Turid Kjernlie fra Kvinnefronten tok opp i sitt innlegg - at kvinnebevegelsen og fagbevegelsen spiller på ulike banehalvdeler. Noen saker «tilhører» kvinnebevegelsen, andre fagbevegelsen, selv om disse sakene kunne tjene på flere perspektiver. I tillegg foregår det jo også allerede i dag en viss grad av samarbeid, særlig med lavere nivåer i fagbevegelsen, som f.eks. Kvinner på tvers. Men det virker som det er enighet om at det er mye å hente på et nærmere samarbeid, - og at det er helt nødvendig for å møte felles trusler -angrepene på velferdsstaten og trenden med at enhver er sin egen lykkes smed - bare

penger har verdi. Og for å hindre at menn retter sin frustrasjon mot kvinnene. Et slikt samarbeid kommer ikke av seg selv - noen forutsetninger har vært oppe i debatten. Utgangspunktet for Rita Lekang, som har ansvar for likestilling i LO, var at LO er Norges største feministorganisasjon og den mest framtidsretta organisasjonen på likestillingsområdet. Med makt nok til å endre. Hun understreket at LO ser kvinnekampen som en del av arbeiderklassens kamp, og at det er større skiller mellom arbeiderkvinner og borgerkvinner enn mellom kvinner og menn i arbeiderklassen. Og at kvinneinteressene ble mer og mer ulike. Likestillingskampen står i arbeidslivet, var hennes konklusjon. Samtidig la hun vekt på at det er nødvendig å se kvinnepolitikken i alle spørsmål og samarbeide med kvinnegrupper i konkrete saker der en har noe felles. Hun fikk motbør både i sin presentasjon av LO og i sin analyse, både i debatten og fra den neste innlederen forskeren Kjersti Ericsson. Dette er en viktig diskusjon å følge opp - det går an å ta opp - og ev. utfordre - grunnlaget for LOs likestillingspolitikk i mange ulike fora, både i kvinnebevegelsen og fagbevegelsen. Kanskje er en forutsetning for virkelig å få til et samarbeid i større omfang både gjensidig respekt og vilje hos både kvinnebevegelsen og fagbevegelsen til å ta inn over seg det Kjersti Ericsson kalte den dype tvetydigheten som finnes både i fagbevegelsen og kvinnebevegelsen: Fagbevegelsen som en bevegelse bygd rundt en mannlig arbeider som modell, der kvinnene ikke helt passer inn og sees som et problem, og kvinnebevegelsens historiske tvetydighet i forhold til arbeiderklassens kvinner. Kjersti Ericsson pekte på at en ting kvinnebevegelsen og fagbevegelsen har hatt felles er at arbeiderklas-

sens kvinner har måttet slåss for å bli synlige.

Utfordringer

Videre er det nødvendig å ta alvorlig på utfordringene som ble reist i begynnelsen av konferansen; Marianne Wallestad fra ledelsen i Oslo FO (Fellesorganisasjonen for sosionomer, barnevernspedagoger og vernepleiere) la vekt på at fagbevegelsen både må ønske og jobbe for å nå fram til medlemmene internt, og gi dem reell innflytelse - alt må ikke være klart på forhånd. Selv om medlemmene ikke mener «de riktige tingene» sett fra de tillitsvalgte synsvinkel. Og at kvinner må stå sammen for å bryte med den formen som rår, gjennom skrevne og mest uskrevne regler, og ikke la seg støte ut eller sluke av den. Turid Kjernlie snakket om betydningen av å se verden med kvinnebriller; man kan like gjerne si at det er nødvendig å ta av seg mansbrillene.

Hva slags organisering kreves for å få dette til? Nettverk både innafor egne organisasjoner og på tvers, møter på forhånd, kvinneutvalg - eller holder det med likestillingsutvalg? Det trengs et nytt språk, det trengs teori, og det er nødvendig å synliggjøre hverandre. Diskusjonen er mye den samme som da Claus Jervell fra Hotell og restaurantarbeiderforbundet på fjorårets Kvinner på tvers konferanse snakket om betydningen av egen organisering av innvandre-re i fagbevegelsen.

Lisa Bøthun fra kvinnegruppa Ottar understreket at en sterk kvinnebevegelse utvider rommet for aktive kvinner/feminister i fagbevegelsen, gir argumenter og styrke - bl.a. til å sprengre grensene for hva som er fagforeningskamp og sette kvinnebevegelsens spørsmål på dagsorden, til å - bråke - rope - ikke finne oss i å bli oppfattet som masete. Hun oppfordret oss til å ta en mer visjonær debatt - hva slags rammer for

livene våre ville vi ha valgt? Og hun foreslo at LO skulle ta opp vold mot kvinner på helgekurs der det er mange menn.

Ingrid Grundt fra kvinneutvalget i Norsk Transportarbeiderforbund ønsket en fagbevegelse der ledelsen presset på for et tydeligere likestillingsperspektiv i alle saker, og en kvinnebevegelse som er tydeligere på at likestillingen også tjener menn, fordi det er en forutsetning for en felles kamp for et samfunn uten undertrykking av noen.

En viktig bro til økt samarbeid kvinnebevegelsen/hele fagbevegelsen er samarbeid mellom kvinnelederte organisasjoner og kvinneorganisasjoner, som Kvinner på tvers. Vi som er her, jobber begge steder og kan følge opp disse utfordringene innfor både kvinnebevegelsen og fagbevegelsen. Mange saker er tatt opp i diskusjonen: Kriminalisering av horekunder, sykelønnsordningen, pensjon, lesbisk rettighet til adopsjon, kampen mot seksualisert undertrykking, forsvar av velferdsstaten. Samtidig er vi nettopp i stor grad de samme som skal drive fram sakene begge steder.

Kvinnens rettsikkerhet og seksualisert vold

Arbeidsgruppa for konferansen har med temavalget spesielt ønsket å rette oppmerksomheten mot kvinnens rettsikkerhet og seksualisert vold som et tema for fagbevegelsen. Bl.a. gjennom å gi ordet til Inga Marthe Thorkildsen fra Aksjon rettsikkerhet for kvinner og til Meltem Safak fra Mira -ressursenter for innvandrere- og flyktningekvinner. Kravet om rettsikkerhet for innvandrerkvinner har rukket å bli et gammelt krav. Det er opprørende at kvinner som søker asyl eller opphold i Norge på grunnlag av voldtekt eller seksuelle overgrep ikke får bli, og at utenlandske kvinner som skiller seg på grunn av

overgrep risikerer å bli kastet ut. Særlig gjør dette inntrykk etter forskeren Ann Luise Kirkengens dypt gripende innledning om hva slike overgrep gjør med oss og hvordan erfaringene forblir en del av den levde kroppen. Vi skal huske hennes ord om at å vite ikke er å forstå.

Her må vi og våre organisasjoner aktivt kreve at LO - og andre hovedorganisasjoner - virkelig bruker sin makt til å støtte kravet om sjølstendig status for innvandrerkvinner og at kjønnsmessig forfølgelse skal kvalifisere til opphold og asyl.

Det er veldig positivt at unge jenter organiserer seg og nekter å finne seg i ulike former for seksuell trakassering, slik vi hørte fra aksjonen Sett grenser! Kollektiv organisering gjør det mulig å overvinne den splittelsen som gutta skaper blant jentene - de som plages fordi de er pene og de som plages fordi de ikke er pene. Det er oppmuntrende og det er mye å lære for eldre generasjoner. Disse jentene kan inviteres til fagforeningsmøter, de kan intervjues i fagbladene, slik at de når fram til så mange som mulig. Det er sjølsagt også mulig å støtte dem økonomisk

Internasjonal kvinnehandel

Liza Maza brakte virkeligheten i den internasjonale kvinnehandelen inn over oss. Hun og den fillipinske paraplyorganisasjonen Gabriella jobber for en global kampanje i fagbevegelsen mot denne handelen. Vi oppfordrer alle til å følge opp dette lokalt - nettopp med grunnlag i kunnskapen om hva dette gjør med oss.

Studiesirkel

FEMINISME I DAG, FEMINISME FOR MEG ?

Av Goro Ree-Lindstad,
medlem i Kvinnefrontgruppa «Modesty Blaise»

Utgangspunktet for studiesirkelen er feminismedebatten vi opplevde etter utgivelsen av bøkene Fittstim, RåTekst og Matriaktat. Kvinnefronten ønsker å benytte denne debatten til å øke bevisstheten om feminisme som begrep og i handling.

MÅL

Etter studiesirkelen skal deltakerne være mer bevisst begrepet feminisme og hva det betyr for dem. Hvordan ønsker deltakerne at feminisme blir forstått i dag ?

MÅLGRUPPE

Medlemmer av Kvinnefronten og andre interesserte kvinner.

ARBEIDSMETODE

Studiesirkel er arbeidsmetoden. Med utgangspunkt i tekster fra bøkene Fittstim (redaktører: Linda Norman Skugge, Belinda Olsson og Brita Zilg, Bokforlaget DN, 1999- også på norsk) RåTekst (redaktører: Hilde Charlotte Solheim og Helle Vaagsland, Aschehoug 1999) og Matriaktat (redaktører: Cathrine Sandnes, Beate Nossund og Christina Smith-Erichsen, Gylden-dal 1999) kan ulike temaer diskuteres. En til to av deltakerne bør være ansvarlig for framdrift og styre diskusjonene. Innledninger og eventuelle forberedte innspill fordeles blant deltakerne.

VARIGHET

Studiesirkelen har 6 kurskvelder á 2 timer, til sammen varighet av minimum 12 timer.

ØKONOMISK STØTTE

Siden Kvinnefronten er medlem av Studieforbundet for folkeopplysning kan dere få økonomisk støtte derfra. Det er viktig at studiesirkelen meldes inn før start. Ta kontakt: tlf. 22115630/ nyverden@online.no/ Postboks 2149 Grünerløkka, 0505 Oslo

MØTEPLAN

1. MØTE: FEMINISME GENERELT

Første møte tar ikke utgangspunkt i noen tekster, men tenkes som en generell diskusjon på tema feminisme. Deltakerne kan forberede seg med å skrive ned noen ord om hva er feminisme for meg ?

* Presentasjonsrunde for å bli kjent *
Formålet med studiesirkelen. Presentasjon av opplegget: tema, litteratur, sted, tid, oppmøte

* Hvilke forventinger har deltakerne til studiesirkelen ?

* Runde rundt bordet der alle formidler: hva feminisme er for meg. Generell diskusjon etter runden.

* Er det noen forskjell på feminisme i dag og feminisme på 1970-tallet ? Kan begrepene individuell feminisme og kollektiv feminisme bidra til diskusjonen ?

* Hvilke fordommer mot feminisme møter dere i samfunnet ?

* Hvordan møte fordommene og mytene?

* Har kvinner en offerrolle i samfunnet generelt eller ikke ?

* Er det, eller er det ikke, en strukturell undertrykking i samfunnet som undertrykker kvinner ?

2. MØTE - KVINNELIGHET OG SKJØNNHETSMYTEN

Til dette møtet leses:

Fittstim sidene 18 - 25, 58 - 65, 84 - 93, 112 - 119 RåTekst sidene 26 - 33, 35 - 39, 109 - 113, 121 - 126 Matriark sidene 39 - 48, 93 - 103, 171 - 184

* Hvilken rolle spiller reklamen for forventninger til kvinnelighet ?

* Hva gjør forventningene til kvinnelighet med oss (noen stikkord: spiseforstyrrelser, kleskoder, endringer av en naturlig kropp på ulike måter)

* Hva skal til å «ta tilbake» kroppene våre ?

3. MØTE - PORNO OG VOLD MOT KVINNER

Til dette møtet leses:

Fittstim sidene 8 - 17, 66 - 71, 94 - 101, 126 - 133 RåTekst sidene 101 - 106 Matriark sidene 143 - 158

* Kjenner du deg igjen i tekstene, gjelder dette deg ?

* Diskutør vold i samfunnet. Skill mellom vold i det offentlige rom og privat, vold som rammer menn og vold som rammer kvinner. Hvilke typer vold er mest utbredt ? Hvilke former for vold får mest oppmerksomhet i media ? Hvorfor er det slik ?

4. MØTE - KJERNEFAMILIE OG ARBEIDSDELING

Til dette møtet leses:

Fittstim sidene 140 - 147 RåTekst sidene 75 - 81, 137 - 141 Matriark sidene 109 - 119, 121, 132, 133 - 141, 159 - 169

* Er vi avhengig av kjernefamilien for kjærighet - trygghet - omsorg ? Hva kan vi miste i to-somheten ? Hva kan vi tjene på alternative samlivs/familieformer (noen stikkord: aleneforsørgerfamilie, kjernefamilie, storfamilie, vennskapsfamilie)

* Er vaskehjelp/hushjelp en løsning på kranglene om hvem som skal ta oppvasken ?

* Hvilke holdninger fins i forhold til henholdsvis mors- og farsrolle ?

5. MØTE - SEKSUALITET

Til dette møtet leses:

Fittstim sidene 102 - 111 RåTekst sidene 59 - 64, 67 - 73 151 - 157 Matriark sidene 19 - 37

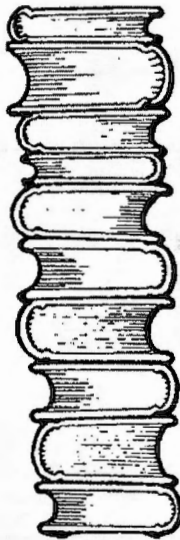
* Kjenner du deg igjen i tekstene - hvordan opplever du din egen seksualitet og hvordan møtes den av andre - samfunnet og dine omgivelser?

* På hvilke måter henger synet på kvinners seksualitet sammen med

holdninger og handlinger diskutert på de andre møtene ?

6. MØTE - EVALUERING OG OPPSUMMERING. HVA NÅ ? *

Oppsummering av tekstene lest. Hva var bra ved tekstene, hva manglet ? (Noen stikkord: nivå, sammenhenger, årsaksforklaringer, beskrivelser, tema osv.) * Hvordan kan vi jobbe videre ? *

NOENTIPS OM LESESTOFF OG NETTSTEDER

Innen kvinneforskning fins et vell av lesestoff om feminisme.

Et utgangspunkt kan være Beatrice Halsaa's artikkel: «Variasjoner over et tema: feminisme som teori» i «Hun og Han. Kjønn i forskning og politikk» redigert av Harriet Holter, Pax 1996. *

I tillegg til de nye feminisdebøkene vi omtaler, kom «Feminisjon» redigert av Camilla Bakken Øvald og Veslemøy Lode,

Sosialistisk opplysningsforbund 2000 - med eget studiehefte - og «Halve himmelen er vår. En bok for jenter som vil opp og fram» redigert av Aina Griffin og Sirikit Lockert, Aschehoug 2000.

* Den feministiske klassikeren «Det annet kjønn» av Simone de Beauvoir er heldigvis nyoversatt til norsk (Pax 2000).

En nyere klassiker er «Under det rosa tåket» av Nina Bjørk fra 1995 (Wahlström & Widstrand) - også oversatt til norsk *

Noen nettsteder:

www.kvinnefronten.no;

<http://kilden.forskningsradet.no>;

www.fokuskvinner.no (pekere til internasjonale kvinneorganisasjoner og -institusjoner)

<http://www.feminisjon.com/>

KVINNE journalen

KVINNEJOURNALEN - FOR FEMINISTER AV ALLE KJØNN

Kvinnejournalen inneholder reportasjer, analyser og bakgrunnsstoff fra ulike stoffområder som samfunns- liv, arbeidsliv, politikk og kultur. Det er stoff fra innland og utland fokusert gjennom kvinners blikk og kvinners penn. Kvinnejournalen skal være en arena for kvinnelig utfoldelse og for mangfoldige analyser av kvinners stilling i samfunnet. Redaksjo- nen er et møte mellom to generasjoner feminister som vil formidle kvinneblikk på tilværelsen ut fra sine ulike erfaringshorisonter

Lyst til å bli abonneret ? For 210 kr. i året får du 5 utgaver av bladet.

Send en e-post til Kvinnej@online.no
eller ring 22 37 59 47 / 41 57 06 43
www.kvinnefronten.no

Kvinnefronten har laget lysbildeserien

Gutter og jenter sitter og venter

om ungdom, kjønnsroller og seksualitet. Vi har også de nye heftene

Myten om det vanskelege valet,

abotpolitsik hefte fra 2000 og et hefte om reproduktive rettigheter

Bestemme selv om og når du vil ha barn,

også det fra 2000.

Materiellet kan fås ved henvendelse til

Kvinnefronten; telefon 22 38 60 54 eller e-mail:

kvinnefronten@online.no.

Se også vårt nettsted www.kvinnefronten.no for artikler om
kvinnepolitiske tema og informasjon om
Kvinnefronten, nyhetstoff og materiell.

abort

kropp

likelønn

rasisme

arbeidsdeling

**Meld deg inn i
Kvinnefronten!**

skjønnhetstyranni

Medlemskap i Kvinnefronten kostar 300,- per år.
Skuleelevar, arbeidslause og pensjonistar: 150,-
Kontonummer: 0802 22 32312

porno

menn

KVINNEFRONTEN

Holsts gate 1, 0473 Oslo

Tlf: 22 37 60 54 / 41 57 06 43

E-post: kvinnefronten@online.no

www.kvinnefronten.no

prostitusjon

fødsel